

Ålandské ostrovy a ich postavenie v Európskej únii*

Abstrakt:

Predložená jednopřípadová štúdia sa zaoberá zapojením Ålandských ostrovov do Európskej únie (EÚ), a to v kontexte ich postavenia ako autonómneho územia Fínska. Autori najskôr popisujú a vysvetľujú špecifiká definujúce postavenie ostrovov. Následne je analyzovaný prístupový proces, rovnako ako hlavné problémy zapojenia Ålandských ostrovov do EÚ a súčasná situácia ostrovov v EÚ. Text v závere hodnotí, ako sa Ålandským ostrovom podarilo využiť svoje postavenie autonómneho územia Fínska v otázkach spojených s členstvom v EÚ.

Kľúčové slová:

Ålandské ostrovy, Fínsko, žuvací tabak, autonómia, rozšírenie EÚ 1995

Ålandské ostrovy sú strategicky významným autonómnym územím Fínska, o ktoré v minulosti prebiehali spory medzi európskymi mocnosťami. Prešli zaujímavým vývojom, počas ktorého sa z nich sformovala unikátna entita pôsobiaca na území dnešnej Európy. Ålandské ostrovy sú aj dnes špecifickou oblasťou, ktorá sa v mnohých smeroch odlišuje od väčšiny autonómnych území európskych štátov. Ich smerovanie bolo pritom ovplyvnené nielen dianím vo svete a na európskom kontinente, ale aj zvláštnym vnútropolitickým vývojom. Postupom času došlo k vytvoreniu unikátnej „ålandskej identity“ pozostávajúcej z niekoľkých zložiek, pričom túto identitu bolo nevyhnutné rešpektovať a zohľadniť pri začleňovaní ostrovov do jednotlivých integračných zoskupení. To sa nakoniec vo väčšine prípadov celkom úspešne podarilo a Ålandské ostrovy tak dostali príležitosť podieľať sa na prijímaní dôležitých rozhodnutí v rámci týchto zoskupení. Výzvou v tomto smere bola postupujúca európska integrácia, ktorá od počiatočnej myšlienky do súčasnej podoby prešla veľkými zmenami. Tento vývoj samozrejme vyžadoval a vyžaduje od jednotlivých štátov a území schopnosť prispôbovať sa meniacim sa podmienkam. Práve preto je zaujímavé sledovať začleňovanie Ålandských ostrovov do európskeho integračného procesu so všetkými jeho aspektmi. Postavenie ostrovov v Európskej únii (EÚ) sa menilo postupne až do dnešnej podoby, ktorá však pravdepodobne nie je konečná,

* Práce Petra Kanioka na článku je súčasťou plnení výzkumného záměru „Politické strany a reprezentace zájmů v soudobých evropských demokraciích“ (kód MSM0021622407).

nakolko ani dnes nie je integračný proces úplne ukončený. Prípád Ålandských ostrovov pritom predstavuje pozoruhodný fenomén, keďže sa ostrovom podarilo nielen získať výhody a právomoci vyplývajúce z členstva v EÚ, ale zároveň si dokázali zachovať všetky tradičné prvky svojej identity v takmer nezmenenej podobe. Tento fenomén je zaujímavým predmetom výskumu, keďže predstavuje príklad neštandardného postupu začlenenia autonómneho územia do EÚ a doteraz mu bolo venované len malé množstvo odborných článkov a publikácií.

Tento text sa zaoberá Ålandskými ostrovmi, ich vývojom a postupnou premenou ich postavenia v rámci integračných procesov na európskom kontinente. Jeho cieľom je predovšetkým popísať a analýza fungovania ostrovov v EÚ, pričom sú spomenuté všetky dôležité determinanty a fakty, ktoré ovplyvnili pozíciu ostrovov v EÚ. Väčšina štúdie je však zameraná na vzťah ostrovov a EÚ, pričom je sledovaný celý proces začleňovania ostrovov od rozhodnutia o vstupe, cez predvstupné rokovania až po problémy a výzvy, ktoré členstvo prinieslo ostrovom a členským štátom EÚ. Na prípade Ålandských ostrovov sa ukazuje miera flexibility EÚ, ktorá bola schopná urobiť ústupky a zapojiť do svojich politík tak špecifické územie. Takisto je možné na tomto príklade demonštrovať posilňovanie princípu subsidiarity, ktorý postupne presúva čoraz viac právomoci nielen na národnú, ale aj na regionálnu úroveň.

Štruktúra textu je nasledujúca: na začiatku štúdie sa nachádza časť venujúca sa použitej metodológii a doterajšiemu výskumu postavenia Ålandských ostrovov v EÚ. Po tejto kapitole nasleduje časť týkajúca sa najvýznamnejších charakteristík Ålandských ostrovov, ktoré ovplyvňujú spoluprácu ostrovov so štátmi a zoskupeniami. Následne je zaradená najrozsiahlejšia a z hľadiska zamerania práce najdôležitejšia kapitola s názvom Ålandské ostrovy a EÚ. V záverečnej časti zhrňame dosiahnuté poznatky a identifikujeme postavenie Ålandských ostrovov v EÚ.

Článok je koncipovaný ako prípadová štúdia. Pre bližšie špecifikovanie tejto prípadovej štúdie je použitý výskum a teoretické koncepty J. Gerringa¹, štúdia je „štúdiou s jedným výstupom“, keďže skúma jedinečný prípad a nemá ambície vytvoriť zovšeobecňujúce závery pre iné prípady. Ålandské ostrovy sú tu vnímané ako špecifická a unikátna jednotka, pričom nie je cieľom tejto práce hľadať podobné alebo spoločné rysy ich vývoja a vývoja ďalších autonómnych území v EÚ. Práve naopak budú skúmané príčiny a korene ålandskej identity a ich vplyv na celé pôsobenie ostrovov v medzinárodnom systéme, následne predovšetkým dianie v súvislosti s európskym integračným procesom.

Doterajší výskum týkajúci sa Ålandských ostrovov a ich pôsobenia na medzinárodnej scéne a v EÚ je neucelený a v súčasnosti neexistuje veľa diel, ktoré by

¹ GERRING, J.: Single-Outcome Studies: A Methodological Primer. *International Sociology*, Vol. 21 No. 5, 2006, str. 707–734.

sa komplexne zaoberali celým rozsahom tejto problematiky. Ålandské ostrovy sú do istej miery „prehliadaným“ územím a málokto sa zaoberá dopadom ich medzinárodne uznávaného postavenia na fungovanie v EÚ. Omnoho častejším predmetom výskumu sa v danej oblasti stalo Grónsko, a to predovšetkým kvôli jeho vystúpeniu z Európskych spoločenstiev (ES) v 80. rokoch 20. storočia². Tento krok totiž rozpútal debatu o možnostiach vystúpenia z EÚ nielen územím, ale aj členských štátov a vyvolal potrebu zmluvne upraviť postup v takejto situácii. Práve preto je Grónsku a jeho vzťahom s ES/EÚ venovaného v odbornej literatúre omnoho viac priestoru, čo sa odráža aj na komplexnosti tohto výskumu. Práce týkajúce sa Ålandských ostrovov existujú, sú však väčšinou úzko tematicky či časovo ohraničené a analyzujú len jedno či niekoľko špecifik, ktoré sa s ostrovmi spájajú. Väčšina dostupných prác o Ålandských ostrovoch sa zaoberá ich historickým vývojom, konkrétne procesom začlenenia pod fínsku správu a koreňmi ich medzinárodne uznávaného demilitarizovaného a neutralizovaného statusu. Na tieto diela potom nadväzujú texty, ktoré sa venujú Ålandským ostrovom ako príkladu pre mierové a stabilné riešenie medzinárodných konfliktov. Preto sú Ålandské ostrovy často skúmané v rámci bezpečnostných a strategických štúdií, ktorých cieľom je v tomto prípade definovať príčiny a podmienky úspešnosti tohto príkladu a aplikovať ho v pozmenenej podobe na súčasné konflikty odohrávajúce sa kdekoľvek na svete. Výskum ostrovov v kontexte európskeho integračného procesu je však v súčasnosti nedostačujúci.

1. Ålandské ostrovy – základné fakty

Ålandské ostrovy je možné z politického hľadiska charakterizovať niekoľkými špecifikami. Ide o ich postavenie ako demilitarizovanej a neutralizovanej zóny, autonómnej oblasti, zaujímavý je aj vplyv špecificky nastavenej ekonomiky.

1.1 Demilitarizovaná a neutralizovaná zóna

Jedným zo základných determinantov postavenia Ålandských ostrovov je ich súčasné vymedzenie ako demilitarizovanej a neutralizovanej zóny. Korene tohto špecifického statusu môžeme nájsť v dávnej minulosti. Od 13. do 19. storočia boli ostrovy striedavo pod správou Švédska a Ruska, ktoré sa opakovane snažili o ich začlenenie do svojho impéria. Zlomový bol rok 1917, kedy v Rusku prebehla

² Dielo týkajúce sa Grónska ako príkladu vystúpenia z ES/EÚ je napr. „Prison or Voluntary Cooperation? The Possibility of Withdrawal from the European Union“ od S. Berglund, jeho vzťahy s ES/EÚ popisuje napr. článok „Greenland on the Way to Independence“ od C. Schymika (Berglund 2006, Schymik 2009).

Októbrová revolúcia a Fínsku sa následne podarilo získať od Ruska nezávislosť. Práve toto medzinárodné dianie prinútilo štáty venovať pozornosť Ålandským ostrovom.³ Okrem toho k riešeniu otázky statusu ostrovov prispel aj významný vnútropolitický faktor, konkrétne prebúdajúce sa separatistické hnutie požadujúce ich návrat Švédsku. V tomto období však už bolo jasné, že štáty nie sú schopné upraviť status ostrovov tak, aby boli spokojné všetky strany, a tak bol prípad postúpený novovzniknutej Spoločnosti národov (SN). Tá v roku 1921 potvrdila demilitarizovaný a neutralizovaný status Ålandských ostrovov. Následne bola štátmi v Ženeve podpísaná Dohoda o demilitarizácii a neutralizácii Ålandských ostrovov obsahujúca ustanovenia a podmienky. Aj keď sa zdalo, že táto dohoda vyrieši všetky existujúce problémy, nebolo to celkom tak, nakoľko systém garancií poskytnutých SN sa čoskoro dostal do krízy a štáty sa začali obávať porušenia dohôd. Práve preto bol následne demilitarizovaný a neutralizovaný status potvrdený dohodami v rokoch 1940 a 1947. Postupne začali tento status rešpektovať aj štáty, ktoré nie sú signatármi dohôd, čím sa demilitarizované a neutralizované postavenie Ålandských ostrovov stalo súčasťou medzinárodného obyčajového práva a dnes je uznávané a záväzné pre celé medzinárodné spoločenstvo.⁴

1.2 Autonómna oblasť

Okrem otázky neutralizácie a demilitarizácie ostrovov sa SN musela zaoberať aj tým, ktorý zo štátov získa právo na ich spravovanie. Vyriešenie tohto sporu nebolo jednoduché z niekoľkých dôvodov. Prvým dôvodom je fakt, že oba štáty, ktoré usilovali o získanie ostrovov, disponovali argumentmi vo svoj prospech. Švédsko sa domnievalo, že ostrovy patria k jeho územiu na základe kultúrnej a jazykovej blízkosti. Nakoľko samotní obyvatelia Ålandských ostrovov vyjadrili vôľu stať sa súčasťou švédskeho štátu, Švédsko požadovalo uskutočnenie referenda o sebaurčení. Na druhej strane však stálo Fínsko, ktoré odôvodňovalo svoje požiadavky geografickou blízkosťou a spoločnou minulosťou a tým, že ålandská populácia predstavuje súčasť švédskeho hovoriacej menšiny na území Fínska.⁵ Ďalším faktorom boli napäté vzťahy medzi Fínskom a Švédskom a obavy z možného vypuknutia vojenského konfliktu. Takýto vývoj situácie bol nežiaduci, nakoľko by mohol ohroziť stabilitu a mier v Európe. Posledným faktorom boli

³ PADEFORD, N. J. – ANDERSSON, K. G. A.: The Aaland Islands Question. The American Journal of International Law, Vol. 33, No. 3, 1939, str. 469.

⁴ ROTKIRCH, H.: The Demilitarization and Neutralization of the Åland Islands: A Regime „in European Interests“ Withstanding Changing Circumstances. Journal of Peace Research, Vol. 23, No. 4, 1986, s. 373.

⁵ PEKKARINEN, J.: Åland – To Finland or to Sweden?, Ministry for Foreign Affairs of Finland, 2008, Dostupné z WWW: <http://formin.finland.fi/Public/Print.aspx?contentid=124244&nodeid=15642&culture=en-US&contentlan=2>.

chýbajúce skúsenosti medzinárodného spoločenstva s riešením takýchto druhov sporov.

Nakoniec sa však SN podarilo schváliť kompromis, aj keď ani Švédsko ani Ålandské ostrovy neboli s takýmto riešením úplne spokojné.⁶ Na základe rozhodnutia SN boli ostrovy pričlenené k Fínsku ako územie s rozsiahlou autonómiou a právomocami. Prakticky boli všetky aspekty samostatnosti upravené v tzv. Akte o autonómii z roku 1920, ktorý bol následne revidovaný v rokoch 1951 a 1991.⁷ Akt o autonómii je popri zmluvách o demilitarizácii a neutralizácii jedným z najdôležitejších dokumentov určujúcich fungovanie ostrovov v medzinárodnom prostredí. Jasne vymedzuje rozsah právomocí a mieru samostatnosti, ktorú musí rešpektovať fínska vláda pri prijímaní rozhodnutí týkajúcich sa ostrovov.⁸ Ustanovenia tohto aktu mali teda výrazný dopad na dianie v súvislosti s európskym integračným procesom, do ktorého sa Fínsko zapojilo na začiatku 90. rokov 20. storočia. Rovnako je nevyhnutné zohľadniť tieto ustanovenia aj dnes pri prehlbovaní spolupráce členských štátov v jednotlivých oblastiach.

Pri rozhodovaní o postavení Ålandských ostrovov však SN nebrala do úvahy len strategické a geopolitické záujmy jednotlivých štátov a medzinárodného spoločenstva, ale aj vôľu obyvateľov zachovať si tradície a kultúru. Preto vo svojom rozhodnutí garantuje ostrovom zachovanie švédskeho jazyka vo vzdelávaní a práva týkajúce sa vlastníctva pôdy a pozemkov.⁹

Špecifickým rozmerom ålandskej autonómie je vzťah k pôde a nastavenie jazykových pravidiel. Právo umožňujúce kúpu a vlastníctvo pôdy a podnikanie na ostrovoch sa označuje ako tzv. sídelné právo. Bolo vytvorené za účelom udržania pôdy v rukách miestneho obyvateľstva. Podľa aktuálnej právnej úpravy je dedičné a disponujú ním osoby narodené na ostrovoch.¹⁰ Môžu ho však získať aj fínski občania žijúci na ostrovoch minimálne päť rokov bez prerušenia, avšak musia preukázať dostačujúcu znalosť švédskeho jazyka. Toto právo je taktiež možné stratiť, a to v prípade, že osoba žije mimo územia ostrovov dlhšie než päť rokov.

⁶ VESA, U.: The Åland Islands as a conflict resolution model, Tampere Peace Research Institute, 2008, str. 11. Dostupné z WWW: <http://soc.kuleuven.be/iieb/ipraweb/papers/The%20Åland%20Islands%20as%20a%20Conflict%20Resolution%20Model.pdf>.

⁷ Schválením revízií dochádza postupne k posilneniu autonómie Ålandských ostrovov (Ekman 2006). Posledné revidované znenie bolo podpísané v roku 1991, s platnosťou od 1. 1. 1993. V rokoch 1995 a 2009 navyše došlo k pridaniu dodatkov týkajúcich sa kompetencií ostrovov v súvislosti s ich fungovaním v rámci EÚ (Ålands landkapsregering and Ålands lagting 2009).

⁸ Autonómia Ålandských ostrovov je považovaná za pomerne silnú, keďže Fínsko nemôže zmeniť ustanovenia Aktu bez súhlasu Ålandského parlamentu (Silverström 2005: 16). Navyše je zakotvená vo fínskej ústave, konkrétne v čl. 75 a 120 (Ministry of Justice of Finland 1999).

⁹ LEAGUE OF NATIONS: Decision of the Council of the League of Nations on the Åland Islands including Sweden's Protest, League of Nations Official Journal, 1921. Dostupné z WWW: http://www.kultur.ax/kulturstiftelsen/traktater/eng_fr/1921a_en.htm.

¹⁰ ÅLANDS LANDKAPSREGERING AND ÅLANDS LAGTING: Åland in Brief, 2008. Dostupné z WWW: <http://www.aland.ax/.composer/upload/alandinbrief08.pdf>.

Okrem oprávnenia vlastníť majetok a podnikáť je toto právo dôležité aj z toho dôvodu, že umožňuje jeho držiteľovi zúčastňovať sa na politickom živote. Jedine osoby disponujúce týmto právom môžu voliť v miestnych voľbách a kandidovať do politických orgánov.¹¹ Akt o autonómii obsahuje okrem tejto výnimky aj kapitulu týkajúcu sa jazykových pravidiel. Podľa nej je jediným úradným a vzdelávacím jazykom švédčina. Tým pádom musia byť všetky dokumenty fínskej vlády adresované álandským orgánom preložené do švédskeho jazyka. Korene tohto vývoja jazykových práv pritom môžeme nájsť v dávnej minulosti, kedy sa začala formovať álandská identita. Ostrovy sa vtedy kultúrne a jazykovo viac približovali k Švédsku než k Fínsku, čo pretrvalo dodnes.¹²

1.3 Ekonomika

Posledným významným faktorom je ekonomická aktivita ostrovov. Ostrovy sú závislé na obchodnom styku s okolitými štátmi. Ich výhodou je priaznivá poloha, ktorá umožnila rozvoj lodnej dopravy. Ekonomika ostrovov je do veľkej miery prepojená s Fínskom a Švédskom, z čoho vyplýva aj približne rovnaká úroveň HDP.

V súčasnosti prevláda na ostrovoch terciárny sektor a jedným z hlavných zdrojov príjmov sú cestovný ruch a lodná doprava. Podiel priemyslu je oproti službám malý, napriek tomu ho však nemôžeme považovať za zanedbateľný, pretože predstavuje neodmysliteľnú časť álandskej ekonomiky. Patrí sem predovšetkým rybolov a lodiarsky priemysel, v menšom rozsahu aj výroba plastov, kovov a strojárská výroba.¹³ Hlavným špecifikom álandskej ekonomiky je však tradičný predaj produktov oslobodených od dane na trajektoch medzi Fínskom, Švédskom a Álandskými ostrovmi. Práve tento predaj predstavuje najväčšie lákadlo pre turistov, napomáha rozvoju cestovného ruchu, a tým zabezpečuje zisky pre álandskú ekonomiku.¹⁴ Obavy z obmedzenia tohto predaja sa stali dôvodom opatrného až odmietavého postoja ostrovov k európskej integrácii. Zrušenie tohto obchodu by totiž malo ďalekosiahle dôsledky pre celú álandskú populáciu a pre ekonomickú prosperitu ostrovov.

¹¹ ÅLANDS LANSKAPSREGERING AND ÅLANDS LAGTING: Act on the Autonomy of Åland (1991/1144), 2004, str. 2–3.

¹² ANDERSSON, H. – HERBERTS, K.: The Case of the Swedish-Speaking Finns. *International Review of Education*, Vol. 42, No. 4, 1996, str. 384–388.

¹³ Okrem príjmov zo služieb a priemyslu každoročne dostávajú ostrovy jednorazovú platbu od Fínska, čím dochádza k návratu časti daní odvedených fínskej vláde. (Ålands landkapsregering and Ålands lagting 2008).

¹⁴ KARLSSON, T.: A tax paradise in the making? Alcohol regulations in the Åland Islands. *Contemporary Drug Problems*, Vol. 26 Issue 1, 1999, str. 5.

2. Ålandské ostrovy a EÚ

2.1 Situácia pred vstupom Fínska do EÚ

Proces začleňovania Ålandských ostrovov do jednotlivých integračných a kooperačných zoskupení je rovnaký ako v prípade kontinentálneho Fínska. V roku 1970 sa ostrovy stávajú členom Severskej rady a následne získavajú zastúpenie v Severskej rade ministrov a získavajú skúsenosti s fungovaním v spoločenstve štátov, čo pre ne predstavuje istú formu prípravy na budúce pôsobenie v EHP a ES/EÚ. Je však nutné podotknúť, že spolupráca v rámci severských zoskupení je odlišná od spolupráce v rámci ES/EÚ, a zároveň v danom období pre Ålandské ostrovy prijateľnejšia. Obe organizácie sú totiž na rozdiel od ES/EÚ založené na medzivládnom princípe bez ambície premeny na nadnárodné spoločenstvo, čo odráža systém prijímania rozhodnutí a výstupov jednotlivých orgánov. Na druhej strane EHP a ES/EÚ už od počiatku vyžadovali väčšiu mieru prispôsobenia a väčšiu ochotu štátov zveriť určité právomoci nadnárodným orgánom. Predovšetkým spolupráca v ES/EÚ sa postupne prehĺbovala, a to aj v oblastiach citlivých pre jednotlivé štáty. Práve trend prehĺbovania integrácie dlho vyvolával na Ålandských ostrovoch obavy z ohrozenia domácich záujmov, ktoré následne viedli k diskusii o upravení postavenia ostrovov po vstupe Fínska do EHP/EÚ. Ålandská vláda pritom zvažovala dve alternatívy.

Prvou z nich bola tzv. vnútorná cesta, ktorá by znamenala zapojenie Åland do EHP súčasne s Fínskom a neskôr ich postupné začlenenie do ES/EÚ. Komplikáciu pri tejto možnosti spôsobovali špecifiká ostrovov, ktoré vyžadovali dohodu medzi ostrovmi a ES/EÚ o dočasných či trvalých výnimkách v daných oblastiach. Druhou možnosťou bola tzv. vonkajšia cesta,¹⁵ ktorá predstavovala vylúčenie ostrovov z integračného procesu, čo síce odstraňovalo potrebu rokovaní o výnimkách, na druhej strane ale pretrvávala potreba upraviť vzťahy medzi ostrovmi a ES/EÚ nejakou formou dohody.¹⁶ Obe možnosti boli pritom náročné na realizáciu a vyžadovali značné úsilie všetkých zúčastnených strán. Z dlhodobého hľadiska sa javila pre ostrovy výhodnejšie „vnútorná cesta“, čo nakoniec rozhodlo o tom, že ostrovy sa spolu s Fínskom zapojili do predvstupných rokovaní a snažili sa dohodnúť čo najvýhodnejšie podmienky v rámci EHP a ES/EÚ.

Začiatkom 90. rokov 20. storočia začala diskusia o vstupe Fínska najskôr do EHP a následne do ES/EÚ. Postup vlády bol v tomto období rýchly, nakoľko

¹⁵ Okrem týchto dvoch možností niektorí autori zmieňujú aj alternatívu tzv. obmedzeného členstva, ktoré predstavuje vylúčenie zo všetkých oblastí spolupráce okrem colnej únie. Touto formou boli úspešne upravené vzťahy medzi EÚ a územiami Channel Islands a Isle of Man (Fagerlund 1997: 239).

¹⁶ SILVERSTRÖM, S.: Åland in the European Union, Europe Information, 2005, str. 17. Dostupné z WWW: <http://www.eurooppa-tiedotus.fi/public/download.aspx?ID=21876&GUID=%7b8AF46DE8-EB14-4084-9A79-344A770F84D6%7d>.

najskôr podala žiadosť o prístupenie k EHP a o krátky čas na to aj prihlášku do ES/EÚ. V rámci predvstupných rokovaní s členmi EHP Fínsko konzultovalo svoj postup s álandskou vládou s cieľom zistiť, ktoré záležitosti sú pre ostrovy kľúčové. Tieto informácie boli totiž podstatné pri zostavovaní prístupovej zmluvy.¹⁷ Z diskusií medzi ostrovmi a fínskou vládou vyplynuli dve oblasti álandského hospodárstva, ktoré ostrovy považovali za životne dôležité pre udržanie prosperity: ochrana lodnej dopravy a ochrana námornej prepravy osôb za zachovania jej tradičných podmienok.¹⁸ Tradičné podmienky pritom znamenali zachovanie predaja výrobkov oslobodených od spotrebnej dane na trajektoch spájajúcich ostrovy so Švédskom a Fínskom. Pri rokovaníach o vstupe Fínska do EHP nakoniec nepredstavovalo schválenie trvalých výnimiek v týchto oblastiach závažnejší problém.¹⁹ Ostrovy sa teda vstupe do EHP prestali obávať, čo dokazuje aj rýchle a bezproblémové schválenie Dohody o EHP álandským parlamentom v roku 1992.²⁰ Iná situácia však nastala vtedy, keď Fínsko v tom istom roku neočakávane podalo prihlášku do ES/EÚ. Krátko predtým totiž Rada EÚ prijala rozhodnutie o ukončení predaja výrobkov oslobodených od spotrebnej dane na vnútornom trhu ES/EÚ s platnosťou od roku 1999.²¹

Na takýto vývoj diania zareagovala álandská asociácia vlastníkov lodí, ktorá začala lobovať za zachovanie predaja produktov bez spotrebnej dane, pričom nepožadovala len výnimku pre ostrovy, ale aj pre celé fínske územie.²² To však bolo pre ES/EÚ neprijateľné, a tak Fínsko súbežne rokovalo o inom riešení s Álandami, rovnako ako s predstaviteľmi ES/EÚ. Nakoniec sa mu podarilo dosiahnuť dohodu o výnimke len pre Álandské ostrovy a jej konečnú verziu predložilo EÚ, ktorá s návrhom súhlasila.²³ Niektorí autori sa domnievajú, že súhlas bol motivovaný neochotou pripustiť premenu ostrovov v daňový raj, k čomu by došlo, ak by sa ostrovy na základe neúspešných rokovaní rozhodli zostať mimo ES/EÚ.²⁴

¹⁷ FAGERLUND, N.: The Special Status of the Åland Islands. 1997, str. 190-191.

¹⁸ KARLSSON, T.: A tax paradise in the making? Alcohol regulations in the Åland Islands. *Contemporary Drug Problems*, Vol. 26, Issue 1, 1999, str. 9.

¹⁹ Výnimky boli zahrnuté v Dohode o EHP v čl. 126, ktorý sa následne stal predlohou pre vypracovanie protokolu o Álandských ostrovoch v prístupovej zmluve k ES/EÚ (EEA Agreement 1992).

²⁰ SILVERSTRÖM, S.: Åland in the European Union, *Europe Information*, 2005, str. 18. Dostupné z WWW: <http://www.eurooppa-tiedotus.fi/public/download.aspx?ID=21876&GUID=%7b8AF46DE8-EB14-4084-9A79-344A770F84D6%7d>.

²¹ EUROPEAN COMMISSION: Clear VAT and excise rules for sales to intra-EU travellers after abolition of duty-free sales, 1998. Dostupné z WWW: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/98/858&format=HTML&aged=1&language=EN&guiLanguage=en>.

²² KARLSSON, T.: A tax paradise in the making? Alcohol regulations in the Åland Islands. *Contemporary Drug Problems*, Vol. 26, Issue 1, 1999, str. 10.

²³ ÅLANDS KULTURSTIFTELSE: Finland's request and EU common position on Åland accession of Finland to the European Union, 1994. Dostupné z WWW: http://www.kultur.ax/kulturstiftelsen/traktater/eng_fr/ram_right-enfr.htm.

²⁴ KARLSSON, T.: A tax paradise in the making? Alcohol regulations in the Åland Islands. *Contemporary Drug Problems*, Vol. 26, Issue 1, 1999, str. 10.

Zaujímavé je to, že ostrovy v podstate nezískali trvalú výnimku zo zmlúv. Dohoda vzťahy medzi EÚ a ostrovmi upravuje totiž tak, že ostrovy sú dnes označené ako „tretie územie“ a sú súčasťou len colného (nie fiškálneho) teritória EÚ.²⁵ Ani touto dohodou však problematika spotrebných daní nebola úplne uzavretá, pretože následne bolo nevyhnutné stanoviť „daňovú hranicu“ medzi ostrovmi a Fínskom. Fínsko sa tomuto snažilo zabrániť a požadovalo, aby hranica stanovená nebola. Jedným z hlavných argumentov bol fakt, že dane sú určované fínskou vládou a sú tak rovnaké na ostrovoch aj na kontinentálnom území. Existencia daňovej hranice je tak neopodstatnená.²⁶ Požiadavka však bola vyhodnotená ako potenciálne porušenie smerníc ES/EÚ, takže nakoniec bola hranica stanovená s platnosťou od roku 1997.²⁷

2.2 Referendá a ich dôsledky

Vo Fínsku sa referendum o vstupe do EÚ konalo 16. 10. 1994. Keďže obyvatelia Ålandských ostrovov sú zároveň občanmi Fínska, mali právo sa tohto referenda zúčastniť. Z výsledkov pritom vyplýva, že postoj k členstvu bol v tomto období skôr negatívny, keďže za vstup do EÚ hlasovalo len 51,9 % obyvateľov ostrovov. Okrem celonárodného referenda sa však uskutočnilo 20. 11. 1994 ešte samostatné referendum na Ålandských ostrovoch, v ktorom mohli hlasovať len obyvatelia disponujúci sídelným právom. Uskutočnenie hlasovania pritom nebolo automatické a predchádzala mu diskusia o tom, či ostrovy majú právo na usporiadanie vlastného referenda. Žiadny dokument totiž vyhlasovanie referend podobného typu neupravoval a nebolo jasné, ako presne by malo referendum prebehnúť, a či by malo byť záväzné pre rozhodovanie ålandského parlamentu o podpise prístupovej zmluvy. Nakoniec sa k tejto záležitosti vyjadril fínsky Najvyšší súd, ktorý stanovil, že sa môže na ostrovoch uskutočniť konzultatívne referendum, ktoré nebude mať dopad na tradičný postup rozhodovania.²⁸ Definitívne právo na rozhodovanie bolo ponechané ålandskému parlamentu. Separátneho referenda sa zúčastnilo len 49,1 % obyvateľov, ktorí sa vyjadrili v prospech členstva v EÚ. Za vstup hlasovalo 73,6 % zúčastnených voličov, proti bolo 26,4 % hlasujúcich.²⁹ Pri porovnaní výsledkov hlasovania ålandských obyvateľov v prvom a druhom referende je vidieť veľký rozdiel v postoji k členstvu v EÚ. Pri rozhodovaní o tejto

²⁵ FINNISH CUSTOMS: The customs territory and the fiscal territory of the EU, 2010. Dostupné z WWW: http://www.tulli.fi/en/businesses/customs_and_fiscal_territories/index.jsp.

²⁶ FAGERLUND, N.: The Special Status of the Åland Islands. 1997, str. 220.

²⁷ KINNUNEN, J.: Migration, Imperfect Competition and Structural Adjustment (Essay on the Economy of the Åland Islands). 2005, str. 186. Dostupné z WWW: <http://hsepubl.lib.hse.fi/pdf/diss/a258.pdf>.

²⁸ SUKSI, M.: The Entrenchment of Autonomy. 1998, str. 166–168.

²⁹ SYCHRA, Z.: Fínsko. 2005, str. 91.

otázke pritom zohrávali rolu viaceré faktory. Pri prvom referende pravdepodobne prevážili obavy obyvateľstva zo straty autonómie, z narušenia dovtedajších práv a ohrozenia výnimočnosti ostrovov. Istú rolu zohrával aj strach z narušenia ekonomickej prosperity. Tieto obavy síce pretrvávali aj pri druhom referende, ale zároveň do rozhodovania obyvateľov vstúpil vonkajší faktor, a to referendum vo Švédsku.³⁰ Švédske referendum totiž dopadlo v prospech členstva krajiny v EÚ, podobne ako celonárodné fínske referendum. Bolo teda jasné, že oba štáty sa v blízkej budúcnosti pripoja k EÚ. Ak by ostrovy zostali mimo EÚ, pravdepodobne by viac stratili ako získali. Túto skutočnosť si zrejme obyvatelia uvedomovali, mnohí zmenili svoj negatívny postoj a hlasovali za zapojenie do EÚ.

Možnosť nepodpísania prístupovej zmluvy a zotrvania mimo EÚ bola teda v tejto situácii vylúčená. Po referende sa konalo ešte hlasovanie o členstve v álandskom parlamente, ktorý ho schválil väčšinou svojich členov.³¹

2.3 Situácia po vstupe Fínska do EÚ (1996–2006)

Výsledky predvstupných rokovaní boli spracované do zmluvy o pristúpení Fínska, Švédska a Rakúska, konkrétne do protokolu č. 2 týkajúceho sa špeciálne postavenia Álandských ostrovov. Sú v ňom zahrnuté všetky výnimky, ktoré sa reprezentantom ostrovov podarilo dohodnúť v priebehu rokovaní, čím je určený základný rámec pre fungovanie ostrovov v EÚ. Podrobnejšie ustanovenia o praktickom pôsobení v štruktúrach EÚ vychádzajú z prístupového protokolu a boli doplnené ako samostatná kapitola do Aktu o autonómii.

Prístupový protokol je stručný, skladá sa z troch článkov a hneď v úvode je uvedené, že výnimky, ktoré stanovuje, vyplývajú zo zvláštneho statusu ostrovov v rámci medzinárodného práva. Pri pohľade na text protokolu je možné vidieť postupné formovanie výnimiek, pričom jednotlivé články reflektujú vývoj debaty o forme zapojenia Álandských ostrovov do európskych integračných zoskupení.

Prvý článok bol prevzatý z Dohody o EHP a týka sa sídelného práva na území ostrovov. Podstata sídelného práva zostáva aj po vstupe Fínska do EÚ nezmenená, nedochádza k jeho obmedzeniu či zrušeniu a aj naďalej platí, že povolenie na kúpu pozemkov a vlastníctvo pôdy na ostrovoch musí cudzincom vystaviť kompetentná autorita³². Druhý článok sa týka dlho diskutovaných ekonomických a daňových otázok a na jeho začiatku je explicitne uvedený status Álandských ostrovov ako tzv. tretieho územia EÚ. Ich postavenie vo fiškálnej oblasti je ďalej

³⁰ KARLSSON, T.: A tax paradise in the making? Alcohol regulations in the Åland Islands. *Contemporary Drug Problems*, Vol. 26, Issue 1, 1999, str. 12–13.

³¹ Za členstvo v EÚ hlasovalo 2. 12. 1994 26 poslancov z 30 (Silverström 2005: 22).

³² Časť o sídelnom práve musela byť do protokolu zahrnutá, keďže je v protiklade so všeobecným princípom nediskriminácie občanov členských štátov pri získavaní majetku (EU 2007a).

vymedzené ustanovením, že ostrovov sa nedotýkajú právne akty EÚ upravujúce oblasť harmonizácie daní z obratu, spotrebných daní a ďalších foriem nepriameho zdanenia. Táto výnimka však nesmie mať dopad na vlastné zdroje EÚ. Cieľom opatrení je pritom „udržanie životaschopnej ekonomiky na ostrovoch“, ktorá však nesmie ohroziť záujmy či spoločné politiky EÚ.³³

Okrem týchto dvoch častí chrániacich Ålandské ostrovy pred potenciálne nepriaznivým dopadom členstva, obsahuje protokol aj dve zaujímavé ustanovenia týkajúce sa Fínska a Európskej komisie (EK). Fínsku je uložená povinnosť zaistiť rovnocenné zaobchádzanie všetkým občanom EÚ na území Ålandských ostrovov. Naopak EK dostáva právo podať podnet Rade EÚ v prípade, že zistí, že existencia niektorých daňových výnimiek nie je viac oprávnená. Rada sa následne týmto podnetom bude zaoberať na základe ustanovení primárneho práva.³⁴

Výnimky obsiahnuté v tomto protokole mali pre ostrovy niekoľko pozitívnych dôsledkov. Pomocou zachovania sídelného práva sa im podarilo zabrániť presunu pôdy do rúk obyvateľov z členských štátov EÚ, udržať si výsadné právo na podnikanie na vlastnom území a do istej miery si tým zachovať aj časť vlastnej identity. Na druhej strane daňové výnimky prispeli k rozvoju cestovného ruchu a zvýšeniu ekonomických ziskov, pretože stále viac turistov z členských štátov EÚ začalo využívať možnosť nákupu výrobkov oslobodených od spotrebnej dane na trajektoch smerujúcich z alebo na ostrovy.³⁵ Ålandským ostrovom sa tak podarilo skombinovať výhody svojho medzinárodného statusu s výhodami, ktoré im poskytuje fínske členstvo v EÚ.

Prvá polovica 90. rokov 20. storočia však nepriniesla členským štátom len rozširovanie EÚ, ale aj diskusiu o prehĺbení spolupráce a následnú revíziu primárneho práva. V roku 1990 sa konali dve medzivládne konferencie, jedna o otázkach spoločnej meny a druhá o možnosti vytvorenia politickej únie. Druhá konferencia bola významná pre ďalšiu spoluprácu štátov a jej výsledkom bol podpis Zmluvy o Európskej únii. Významná v tomto období bola skutočnosť, že štáty sa začali hlbšie zaujímať o spoluprácu v oblasti zahraničných vecí a bezpečnosti.

Pre Ålandské ostrovy nepredstavovali problém ustanovenia týkajúce sa zahraničnej politiky, avšak komplikovanejšia bola ich pozícia v oblasti politiky bezpečnostnej. Ich medzinárodne uznávaný demilitarizovaný a neutrálny status im totiž neumožňoval a dodnes neumožňuje plne sa zapojiť do všetkých aktivít EÚ v tejto oblasti. Predovšetkým boli svojím postavením vylúčené z aktivít týkajúcich sa spoločných vojenských operácií či budovania vojenských základní na ich území. Do dnešného dňa však táto situácia nepredstavovala závažnejší

³³ Protocol No 2 – on the Åland islands (1994).

³⁴ Táto časť protokolu je často označovaná ako tzv. ochranná klauzula, keďže umožňuje prípadné zrušenie daňových výnimiek (Fagerlund 1997: 220).

³⁵ KARLSSON, T.: A tax paradise in the making? Alcohol regulations in the Åland Islands. *Contemporary Drug Problems*, Vol. 26, Issue 1, 1999, str. 16.

problém. Všetky členské štáty totiž status ostrovov rešpektujú, a preto doteraz nikdy nevznikla potreba zaoberať sa prehodnotením, prípadne zrušením demilitarizovaného a neutralizovaného statusu. Niektorí autori sa však domnievajú, že takáto situácia môže nastať v budúcnosti, a to v dvoch prípadoch. Prvý prípad predstavuje potenciálne rozhodnutie Fínska (resp. aj Švédska) stať sa členom NATO, druhý prípad sa vzťahuje k prehĺbeniu spolupráce členských štátov EÚ v oblasti spoločnej obrany. Momentálne sa javí pravdepodobnejšie druhá možnosť, nakoľko štáty EÚ už koncom 90. rokov 20. storočia vyjadrili ambíciu vytvoriť spoločné obranné sily, ktorá bola následne niekoľkokrát potvrdená. K úplnému zjednoteniu obranných zložiek všetkých členských štátov však napriek snahe zatiaľ nedošlo. Nebolo teda potrebné riešiť úpravu álandského statusu a pozícia ostrovov v tejto politike zostala nezmenená. Zároveň dodnes nedošlo k začleneniu Fínska a Švédska do štruktúr NATO. Je však možné, že jedna z týchto situácií sa v budúcnosti stane realitou a štáty sa stretnú za účelom diskusie o zmene statusu Álandských ostrovov. Ani toto rozhodovanie však nemusí priniesť zrušenie demilitarizovanej a neutralizovanej zóny, práve naopak môže viesť k jej opätovnému potvrdeniu.³⁶

Okrem zmluvného definovania oblastí spolupráce Álandských ostrovov a EÚ v rámci jednotlivých politík bolo potrebné upraviť praktické aspekty álandského členstva. Išlo predovšetkým o ich zapojenie do procesu prijímania právnych aktov EÚ a ich následnej implementácie. Zároveň bolo nevyhnutné vymedziť mieru rozhodovacích právomocí ostrovov, a v tejto súvislosti upraviť vzťahy medzi fínskou a álandskou vládou. Ustanovenia o rozhodovacom procese a deľbe kompetencií neboli súčasťou prístupového protokolu, preto boli dodatočne spracované a následne začlenené do Aktu o autonómii. Do kapitoly č. 9 bola vložená podkapitola venujúca sa EÚ. Je zložená z niekoľkých článkov obsahujúcich podrobnejšie informácie o spôsobe zapojenia Álandských ostrovov do rozhodovania v rámci EÚ.³⁷ Nakoľko ostrovy patria medzi tzv. regióny s legislatívnymi právomocami³⁸ a disponujú pomerne veľkou mierou autonómie pri prijímaní zákonov v rôznych oblastiach, bolo im dané právo zapojiť sa do istej miery do prijímania legislatívy aj na európskej úrovni.

V prvom rade sa predstavitelia álandskej vlády podieľajú na príprave pozícií Fínska pri prijímaní európskej legislatívy v prípadoch, že sa daná záležitosť nejakým spôsobom dotýka oblastí pôsobnosti ostrovov. Ak pritom nastane situácia, že sa fínski a álandskí predstavitelia nerozhodnú na jednotnom postoji, majú

³⁶ THILIKAINEN, T.: Åland in European security policy, 2006, str. 353.

³⁷ ÅLANDS LANKAPSRERGERING AND ÅLANDS LAGTING: Act on the Autonomy of Åland (1991/1144). 2004, str. 24.

³⁸ V súčasnosti existuje 73 regiónov s legislatívnymi právomocami. Sú to autonómne územia 8 členských štátov EÚ – Rakúska, Belgicka, Fínska, Nemecka, Talianska, Portugalska, Španielska a Veľkej Británie (RegLeg 2010).

ostrovy právo prezentovať svoju pozíciu samostatne pred európskymi inštitúciami. Zároveň im musí byť umožnené zúčastňovať sa na práci finskej delegácie a majú právo plne sa zapojiť do vypracovania národnej pozície v prípade, že sa Fínsko dostane pred Európsky súdny dvor (ESD). Pri implementácii legislatívy EÚ sú jednotlivé záležitosti konzultované s ålandskou vládou, ktorá k nim poskytuje stanovisko. Počas procesu implementácie môžu zároveň ostrovy nadviazať kontakty s EK s cieľom riešiť problémy a záležitosti, ktoré sa implementácie týkajú.³⁹

Celkovo však boli a dodnes sú možnosti ostrovov presadzovať svoje záujmy na európskej úrovni obmedzené. Je to dané predovšetkým súčasným postavením regiónov v EÚ, ktoré môžeme napriek ich dlhodobým snahám stále považovať za omnoho slabšie ako postavenie členských štátov. Jedinou inštitúciou, v ktorej majú regióny priame zastúpenie je Výbor regiónov (VR), ktorý však plní len poradnú funkciu. Ålandské ostrovy v ňom majú podľa ustanovení Aktu o autonómii svojho zástupcu, ktorého úlohou je reprezentovať ich domáce záujmy a spolupracovať s predstaviteľmi ostatných regiónov na formulovaní jednotných požiadaviek.⁴⁰ Keďže táto inštitúcia nie je veľmi efektívna, pokúšajú sa Ålandské ostrovy (rovnako ako ostatné regióny) presadzovať svoje požiadavky aj inými spôsobmi. Počas prvých desiatich rokov finskeho členstva v EÚ sa ukázalo ako najefektívnejší spôsob presadzovania záujmov pôsobenie ålandského zástupcu vo finskom parlamente. Po roku 2004 však začali ostrovy na presadenie svojich požiadaviek vo veľkej miere využívať aj formálne udelené právomoci pri formovaní finskej národnej pozície. Tento spôsob však nebol bezproblémový, keďže nie vždy bolo jasne dané rozdelenie kompetencií, a často tak dochádzalo k stretom a nedorozumeniam medzi regiónom a Fínskom.⁴¹ Z tohto dôvodu sa ostrovy začali čoraz viac spoliehať na neoficiálne cesty presadzovania vlastných záujmov. Dôležitým prostriedkom sa pritom postupne stali rôzne siete a zoskupenia spájajúce európske regióny so sídlom v Bruseli⁴². Pre Ålandské ostrovy sú najpodstatnejšie dve takého štruktúry – RegLeg⁴³ a CALRE⁴⁴, keďže obe združujú výlučne regióny

³⁹ ÅLANDS LANDKAPSREGERING AND ÅLANDS LAGTING: Act on the Autonomy of Åland (1991/1144). 2004.

⁴⁰ ÅLANDS LANKAPSREGERING AND ÅLANDS LAGTING: Act on the Autonomy of Åland (1991/1144). 2004, s. 25.

⁴¹ STEPHAN, S.: Regional voices in the European Union – regions with legislative power and multi-level governance. Perspectives for the Åland Islands, 2010, str. 29–31. Dostupné z WWW: http://www.peace.aland.fi/images/stories/pdf/Rapport_1-2010_webb.pdf.

⁴² Příkladmi takýchto medziregionálnych štruktúr sú napr. Zhromaždenie európskych regiónov (AER) či Konferencia periférnych pobrežných regiónov (CPMR) (Loughlin, Daftary 1999: 29).

⁴³ RegLeg združuje predstaviteľov vlád regiónov s legislatívnymi právomocami a jeho cieľom je zapojenie regiónov do rozhodovacieho procesu. Predovšetkým sa snaží o to, aby bol VR plnohodnotnou inštitúciou zapojenou do prijímania legislatívy, rovnako ako o to, aby regióny boli priamo konzultované pri vzniku nových legislatívnych návrhov (RegLeg 2010).

⁴⁴ CALRE je Konferencia európskych regionálnych legislatívnych zhromaždení, na pôde ktorej sa stretá-

s legislatívnymi právomocami. Sú na seba vzájomne naviazané a spolupracujú s VR, čím sa snažia zaistiť čo najefektívnejšie presadzovanie regionálnych priorít. Okrem aktívnej účasti v týchto zoskupeniach sa ostrovy snažia spolupracovať v čo najväčšej možnej miere s EK, a to v podobe zapojenia sa do rôznych programov a konzultovania záležitostí spadajúcich pod álandskú autonómiu.⁴⁵

Napriek tomu, že od vstupu Fínska do EÚ neustále prebiehalo a prebieha vymedzovanie kompetencií medzi regionálnou a centrálnou vládou, veľmi dlho sa nevyskytli v súvislosti s álandským členstvom závažnejšie ťažkosti. Álandský parlament bezproblémovo schválil revízie primárneho práva v podobe Amsterdamskej zmluvy a Zmluvy z Nice.⁴⁶ Takisto došlo koncom 90. rokov 20. storočia k prijatiu spoločnej európskej meny a Fínsko sa stalo jedným z prvých členov eurozóny.

V počiatočných rokoch nového milénia sa však ukázalo, že Álandské ostrovy nie sú úplne ukázkovým príkladom európskej autonómnej oblasti. Obyvatelia ostrovov začali prejavovať svoju nespokojnosť hneď s niekoľkými krokmi zo strany EÚ. Išlo predovšetkým o nesúhlas s obmedzením lovu rýb pomocou tradičných sietí, rovnako ako so zákazom tradičného lovu kačíc.⁴⁷ Najzávažnejší problém však súvisel s neochotou ostrovov implementovať smernicu EÚ z roku 2001 zakazujúcu žuvací tabak na celom území EÚ⁴⁸ z dôvodu ochrany života a zdravia európskeho obyvateľstva.⁴⁹ Žuvací tabak bol totiž jednou z hlavným obchodných komodít predávaných na álandských trajektoch a jeho zákaz znamenal potenciálne zníženie príjmov z jeho predaja, rovnako ako riziko odchodu trajektových spoločností do vôd štátov s povolením na jeho predaj. Álandské ostrovy sa teda tabaku odmietali vzdať, odkladali implementáciu smernice v plnom rozsahu, čo vyústilo v roku 2005 k tomu, že EK zažalovala Fínsko ako štát zodpovedný za ostrovy pred ESD. ESD vyzval Fínsko k náprave situácie, k čomu však nedošlo. Fínsko sa tak ocitlo o nejaký čas pred ESD znovu,⁵⁰ kedy už EK požadovala zapla-

vajú predstavitelia regionálnych parlamentov. Spočiatku sa predstavitelia regionálnych parlamentov stretávali na bilaterálnej a multilaterálnej úrovni a následne bola v roku 1997 spolupráca formalizovaná. Odvtedy sa CALRE stretáva pravidelne a výstupom jej aktivít sú rôzne správy a deklarácie (CALRE 2009).

⁴⁵ LOUGHLIN, J. – DAFTARY, F. : *Insular Regions and European Integration: Corsica and the Åland Islands Compared*. Helsinki and Marienhamn 1998, 1999, str. 29. Dostupné z WWW: www.ecmi.de/download/report_5.pdf.

⁴⁶ RUOKOLA, K. : *The Åland Islands to also decide on the EU reform agreement*, 2007. Dostupné z WWW: <http://www.finland.eu/public/default.aspx?contentid=103350&nodeid=35743&contentlanguage=2&culture=en-US>.

⁴⁷ RENNIE, D. : *Tiny island that's ready to stop Europe in its tracks*, 2006. Dostupné z WWW: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/finland/1510554/Tiny-island-thats-ready-to-stop-Europe-in-its-tracks.html>.

⁴⁸ Okrem Švédska, ktoré si v prístupovej zmluve (čl. 151) dohodlo výnimku a má teda povolenie na predaj žuvacieho tabaku na svojom území (Act of Accession 1994).

⁴⁹ Directive 2001/37/EC of the European Parliament and of the Council (2001).

⁵⁰ EUROPEAN UNION: *Commission refers Finland to the European Court of Justice a second time*

tenie vysokej pokuty za porušenie povinností.⁵¹ To nakoniec viedlo k úplnému zákazu žuvacieho tabaku a ustúpeniu Ålandských ostrovov, aj keď obyvatelia naďalej trvali na udelení výnimky a vydaní európskej smernice, ktorá by povolila jeho predaj na ålandských trajektoch.⁵²

Zaujímavé na tomto prípade sú dve skutočnosti. V prvom rade situácia ukazuje reálny rozsah ålandskej autonómie a jej silné základy. Problematika verejného zdravia podľa Aktu o autonómii spadá do pôsobnosti ålandských orgánov, čo v praxi znamená, že oni určujú prijímanie zákonov v tejto oblasti. Fínsko teda nemá vo väčšine prípadov právo do tohto rozhodovania zasahovať.⁵³ Od toho sa odvíja aj implementácia európskych smerníc v danej oblasti, ktorá je podmienená súhlasom ålandského parlamentu. V prípade, že parlament súhlas neudeľí, k implementácii nedochádza a ostrovy sa necítia smernicami viazané.⁵⁴ Zároveň sa však nemôžu ostrovy samotné dostať kvôli takémuto správaniu pred ESD, pretože spadajú pod fínsku vládu, ktorá je teda za ne zodpovedná. Z takej úpravy vzájomných vzťahov vyplýva, že Fínsko má komplikovanú pozíciu, pretože musí fungovať ako „prostredník“ medzi ostrovmi a EÚ. Je potrebné, aby jednotlivé záležitosti konzultovalo s oboma stranami, pretože v prípade pochybenia ostrovov je ako štát trestaný za vzniknutú situáciu.

Druhá zaujímavá skutočnosť vyplýva z toho, že ostrovy si začali uvedomovať svoje silné postavenie a začali sa snažiť o využitie svojho „vydieračského potenciálu“ na to, aby zlepšili svoju pozíciu a získali dodatočné výhody v rámci Európskej únie. Prvýkrát sa takýto postup objavil v súvislosti s procesom ratifikácie tzv. európskej ústavy, kedy ostrovy požadovali povolenie predaja a konzumácie žuvacieho tabaku výmenou za jej ratifikáciu.⁵⁵ Ich snaha v tomto prípade však nebola úspešná, keďže Ústava nakoniec kvôli negatívnym referendám vo Francúzsku a v Holandsku vôbec nevstúpila v platnosť.⁵⁶ To však predstaviteľov Ålandských ostrovov neodradilo od tejto taktiky, čo dokazuje aj podobná

over tobacco for oral use, 2007b. Dostupné z WWW: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/07/1592&format=HTML&aged=0&language=EN>).

⁵¹ Fínsko však nebolo nútené zaplatiť pokutu v plnej výške samo, pretože v roku 2004 bol do Aktu o autonómii pridaný čl. 59d umožňujúci rozdelenie pokút medzi Fínsko a Ålandské ostrovy v prípadoch, kedy sú ostrovy úplne alebo čiastočne zodpovedné za porušenie či neimplementáciu európskych smerníc (Ålands landkapsregering and Ålands lagting 2004: 25).

⁵² DOWLING, S.: Snuffing Out EU Hopes – Tiny Åland Islands Threaten to Reject Lisbon Treaty, 2008. Dostupné z WWW: <http://www.spiegel.de/international/europe/0,1518,541281,00.html>.

⁵³ ÅLANDS LANDKAPSREGERING AND ÅLANDS LAGTING: Act on the Autonomy of Åland (1991/1144). 2004, str. 5.

⁵⁴ SILVERSTRÖM, S.: Implementation of the EU legislation in the Åland Islands. 2008, str. 263. Dostupné z WWW: <http://www.peace.aland.fi/images/stories/pdf/autonomiwebb.pdf>.

⁵⁵ Pôvodne však zvažovali aj vystúpenie s EÚ, keďže však primárne právo túto možnosť ešte neupravovalo, nebolo jasné, akým spôsobom by sa to malo udiť a ostrovy nakoniec od tejto možnosti upustili (Anderson 2006).

⁵⁶ BELLIEN, P.: Åland vs EU: David Confronts Goliath, 2006. Dostupné z WWW: <http://www.brussels-journal.com/node/821>.

situácia v prípade schvaľovania ďalšej revízie primárneho práva v podobe Lisabonskej zmluvy.

2.4 Ålandské ostrovy v súčasnej EÚ (2007–2010)

Po neúspechu tzv. európskej ústavy došlo k ďalším rokovaniam medzi členskými štátmi, ktorých výsledkom sa stala Lisabonská zmluva. Tento zatiaľ posledný dokument revidujúci primárne právo EÚ bol podpísaný v roku 2007 a po dvoch rokoch ratifikačného procesu v jednotlivých štátoch vstúpil v platnosť začiatkom decembra 2009.

Fínsko ratifikovalo zmluvu v septembri 2008 a následne čakalo na jej schválenie zo strany ålandského parlamentu. Ten však ratifikáciu odkladal s odôvodnením, že zmluvu analyzuje expertná komisia a rozhodovať o jej schválení sa teda bude až po ukončení práce tejto komisie. Zároveň parlament čakal na to, ako dopadne druhé írske referendum týkajúce sa Lisabonskej zmluvy a bol ochotný zahájiť ratifikačný proces až po jeho pozitívnom výsledku. Aj v tomto prípade sa však rovnako ako v prípade Ústavnej zmluvy prejavili snahy ålandských predstaviteľov „vymeniť“ ratifikáciu dokumentu za posilneniu svojho vplyvu na európskej úrovni. Využili na to predovšetkým stále trvajúce problémy s celoeurópskym zákazom žuvacieho tabaku, a zároveň formulovali nové požiadavky týkajúce sa väčšieho zapojenia ostrovov do diania v EÚ. Tieto požiadavky zahŕňali vlastného zástupcu v Európskom parlamente (EP), zapojenie do procesu prijímania právnych aktov prostredníctvom vlastného zástupcu, možnosť vystúpiť na svoju obhajobu pred ESD a jasnejšie pravidlá pre ovplyvnenie fínskej pozície v Rade EÚ.⁵⁷ Situácia bola teda napätá a pre Fínsko aj komplikovaná.⁵⁸ Aj keď ålandský parlament nemohol neschválením zmluvy zabrániť jej prijatiu a vstupu v platnosť, mohol týmto krokom skomplikovať fínske členstvo v EÚ. Fínsko by totiž následne nebolo schopné zaistiť dodržiavanie tejto zmluvy na území ostrovov, čo by mohlo viesť k konfliktom s ostatnými členskými štátmi a k sankciám za nedodržiavanie dohodnutých pravidiel.⁵⁹ Zároveň by tak mohlo dôjsť k strate povesti Fínska ako „dobrého Európana“ a nárastu euroskeptických tendencií vo fínskej politike.⁶⁰ Preto bolo predovšetkým v záujme fínskej vlády rokovať s ålandskými pred-

⁵⁷ EurActiv: Åland Islands could reject the Lisbon Treaty, 2008. Dostupné z WWW: <http://www.euractiv.com/en/future-eu/aland-islands-reject-lisbon-treaty/article-174754>.

⁵⁸ LAURENCE, P.: Islands give Finns treaty problem, 2008. Dostupné z WWW: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7582077.stm>.

⁵⁹ THE SWEDISH WIRE: Baltic Island of Åland to vote on the Lisbon Treaty, 2009a. Dostupné z WWW: <http://www.swedishwire.com/nordic/1061-baltic-island-of-aland-to-vote-on-the-lisbon-treaty>.

⁶⁰ Niektorí analytici a politici znovu zvažovali v súvislosti s problematickou ratifikáciou aj najradikálnejšie riešenie, a to vystúpenie Ålandských ostrovov z EÚ podobne ako to v roku 1985 urobilo Grónsko (Alilonttinen, Rua 2008: 2).

stavitel'mi a dohodnúť sa s nimi na obojstranne prijateľnom kompromise. Hneď na začiatku rokovaní však ministerka zodpovedná za ostrovy vyhlásila, že nemôže ostrovom ponúknuť prijatie všetkých požiadaviek v plnom rozsahu. Prisľúbila ålandským predstaviteľom len posilnenie ich „hlasu“ v európskych záležitostiach a vyššiu mieru spolupráce s centrálnou vládou.⁶¹ Tento sľub bol následne potvrdený v tlačovom prehlásení fínskej vlády v roku 2008.⁶² Toto nakoniec viedlo k schváleniu Lisabonskej zmluvy v ålandskom parlamente väčšinou jeho členov. K praktickému naplneniu sľubu došlo v nasledujúcich dvoch rokoch, kedy fínska vláda vydala dokument zhrňajúci pozíciu a výnimky Ålandských ostrovov v EÚ a podrobnejšie upravila právomoci ostrovov v európskych záležitostiach.⁶³ Takisto bol doplnený čl. 59c Aktu o autonómii, podľa ktorého dnes majú Ålandské ostrovy právo predstúpiť spolu s fínskym zástupcom⁶⁴ pred ESD v záležitostiach, ktoré sa ich nejakým spôsobom týkajú⁶⁵. Pomocou týchto legislatívnych opatrení boli teda opätovne zohľadnené požiadavky ostrovov a posilnené ich kompetencie v EÚ.

Pôsobenie cez fínsku vládu bol však pre Ålandské ostrovy len jedným zo spôsobov, pomocou ktorých sa snažili posilniť svoj vplyv na európskej úrovni. Ďalším prostriedkom boli zoskupenia regiónov a rôzne organizácie rovnako ako VR, pomocou ktorých sa ostrovy spolu s ďalšími autonómnymi územiami snažili o to, aby boli ich požiadavky zohľadnené v priebehu medzivládnej konferencie. Regiónom išlo hlavne o to, aby získali právo obhajovať sa pred ESD, aby bol do väčšej miery zohľadnený princíp subsidiarity a aby bola posilnená pozícia VR.⁶⁶ Z tohto hľadiska bola pre Ålandské ostrovy Lisabonská zmluva len čiastočným úspechom, keďže sa regiónom podarilo presadiť len oficiálne uznanie regionálnej identity a posilnenie princípu subsidiarity. Právomoci VR boli posilnené len do istej miery, keďže teraz je táto inštitúcia oprávnená postúpiť prípad porušenia princípu subsidiarity ESD.

Aj proces prijímania Lisabonskej zmluvy bol teda pre Ålandské ostrovy príležitosťou pre posilnenie ich postavenia a pre získanie rôznych výhod. Dalo by

⁶¹ KIRK, L.: Finnish Islands cause headache for EU treaty approval, 2008. Dostupné z WWW: <http://euobserver.com/9/26601>.

⁶² MINISTRY FOR FOREIGN AFFAIRS OF FINLAND: Finland ratifies the Treaty of Lisbon, 2008. Dostupné z WWW: <http://www.valtioneuvoisto.fi/ajankohtaista/tiedotteet/tiedote/en.jsp?oid=238119>.

⁶³ ÅLANDS LANDSKAPSREGERING: Ålands ställning i lagberedningene och i EU-ärenden, 2010.

⁶⁴ Novelizácia článku vstúpila v platnosť 1. 12. 2009 a zmena oproti pôvodnej verzii spočíva v tom, že do roku 2009 sa ålandskí predstavitelia zúčastňovali na formulovaní fínskeho postoja, ale neboli fyzicky prítomní na súdnom konaní. Od roku 2009 majú teda právo priamo predstúpiť pred ESD a prezentovať svoje argumenty (Ålands landkapsregering and Ålands lagting 2009).

⁶⁵ ÅLANDS LANDSKAPSREGERING AND ÅLANDS LAGTING: Ahvenanmaan itsehallintolaki 16. 8. 1991/1144, 2009.

⁶⁶ STEPHAN, S.: Regional voices in the European Union – regions with legislative power and multi-level governance. Perspectives for the Åland Islands, 2010, str. 16. Dostupné z WWW: http://www.peace.aland.fi/images/stories/pdf/Rapport_1-2010_webb.pdf.

sa povedať, že problémy, ktoré sa vyskytli v súvislosti s ratifikačným procesom prispeli k zviditeľneniu ostrovov, zaistili im publicitu a rozpútali verejnú diskusiu. Aj vďaka tomu získali ostrovy silnejšiu vyjednávaciu pozíciu a mali tak príležitosť presadiť svoje záujmy v rokovaníach s fínskou vládou. Túto príležitosť do veľkej miery využili a bez výraznejších ústupkov sa im podarilo čiastočne posilniť svoj vplyv na európskej úrovni.

Záver

Ålandské ostrovy sú od polovice 90. rokov 20. storočia súčasťou EÚ ako autonómne, demilitarizované a neutralizované územie Fínska. Práve tieto charakteristiky určujú ich medzinárodný status, a sú teda kľúčové pri pohľade na celý proces zapájania Ålandských ostrovov do jednotlivých integračných zoskupení. Sú totiž determinantmi akéhokoľvek vývoja a musia byť zohľadnené pri všetkých pokusoch o zahrnutie ostrovov do rôznych foriem medzivládnej či nadnárodnej spolupráce. Inak to nebolo ani pri začleňovaní Fínska do EÚ, a ani pri celom procese prehlbovania európskej integrácie. Aj kvôli týmto faktorom nebola pozícia Ålandských ostrovov v období rozširovania EÚ jednoduchá, čo však nakoniec nezabránilo dohode medzi Fínskom a členskými štátmi o obojstranne akceptovateľnej úprave vzťahov medzi ostrovmi a EÚ. Podarilo sa dohodnúť kompromis, ktorý bol a stále je pre Ålandské ostrovy veľmi výhodný, nakoľko kombinuje prínosy vyplývajúce z členstva EÚ s právom na zachovanie všetkých dôležitých prvkov Ålandskej identity.

Kombinácia zvláštného statusu tejto oblasti v rámci medzinárodného práva spolu s jazykovými a ekonomickými špecifikami robí pritom z Ålandských ostrovov veľmi zaujímavý predmet výskumu, ktorý si nepochybne zaslúži pozornosť odborníkov v rovnakej, ak nie väčšej miere ako iné, častejšie skúmané autonómne oblasti. Pozornosť by sa však nemala zameriavať len na historický vývoj ukazujúci možnosti a schopnosti štátov na mierové riešenie konfliktov, ale aj na súčasné pôsobenie ostrovov v rôznych štruktúrach a zoskupeniach. Tento prípad totiž ukazuje silnú pozíciu autonómneho regiónu v rámci národného štátu, rovnako ako pozoruhodný vzťah autonómneho regiónu a celoeurópskeho integračného zoskupenia. Navyše umožňuje vidieť proces európskej integrácie z pohľadu autonómnej oblasti s rozsiahlymi legislatívnymi právomocami, ktorý je do veľkej miery odlišný od tradičného pohľadu národných štátov.

Čo sa týka vzťahu autonómneho ålandského regiónu a kontinentálneho Fínska, môžeme vidieť, že ålandská autonómia má veľmi silné korene a je neustále posilňovaná. V prvom rade to dokazuje jej priame zakotvenie vo fínskej ústave a nemožnosť zmeniť jej obsah bez súhlasu regionálneho parlamentu. Zaujímavé je to, že neustále dochádza k jej posilňovaniu, a to prostredníctvom dodatkov

k Aktu o autonómii. Posilňovanie autonómie je pritom dnes možné vidieť práve v kontexte európskej integrácie, v ktorom sa celé vymedzovanie kompetencií medzi regionálnou a centrálnou vládou odohráva. Ålandské orgány získavajú čoraz lepší prístup k rozhodovaniu na európskej úrovni a sú im k dispozícii rôzne nástroje na presadenie vlastných záujmov. Ostrovy začali využívať všetky dostupné, formálne i neformálne prostriedky na uplatňovanie svojho vplyvu, a to pomerne úspešne. Dokazuje to predovšetkým vývoj v posledných rokoch, kedy sa im podarilo pomocou hrozby neratifikovania Lisabonskej zmluvy dosiahnuť posilnenie svojej pozície v záležitostiach týkajúcich sa EÚ.

V širšom kontexte je toto posilňovanie autonómie spojené s celkovým nárastom významu európskych regiónov, a to predovšetkým regiónov s legislatívnymi právomocami, medzi ktoré patria aj Ålandské ostrovy. Regióny sa postupne stávajú významnou úrovňou v rámci EÚ, a vďaka ich snahe dochádza k čoraz častejšiemu presunu kompetencií nielen na národnú, ale aj na regionálnu úroveň. Konkrétne na príklade Ålandských ostrovov je možné vidieť postupné a reálne uplatňovanie princípu subsidiarity, ktoré má čoraz väčšiu oporu aj v rámci primárneho práva. Regióny a regionálna identita tak začínajú predstavovať významnú dimenziu EÚ, ktorá má omnoho väčší kontakt s európskymi obyvateľmi, a môže tak potenciálne prispieť k priblíženiu európskych záležitostí občanom, a tým pádom aj k zníženiu demokratického deficitu EÚ.

V neposlednom rade prípad Ålandských ostrovov predstavuje úspech nielen pre ostrovy, ale aj pre EÚ a fínsku vládu. Fínska vláda sa totiž v priebehu predvstupných rokovaní ukázala ako schopný mediátor, keďže dokázala bez vážnejších problémov a v krátkom čase dohodnúť riešenie prijateľné pre všetky zúčastnené strany. Zároveň si už v tomto období začalo Fínsko vytvárať povest' jedného z najmenej problematických členských štátov, čo potvrdzujú krátke predvstupné rokovania s malým počtom komplikovaných kapitol, rovnako ako ďalšie pôsobenie v rámci EÚ. Na druhej strane sa v súvislosti s Ålandskými ostrovmi ukázala flexibilita EÚ, ktorej sa podarilo prijať územie s tak špecifickými nárokmi. EÚ urobila v tomto prípade veľké množstvo ústupkov, pričom v plnom rozsahu rešpektovala medzinárodný status Ålandských ostrovov a ich tradičný spôsob fungovania. Po skúsenostiach s problematickým procesom ratifikácie predposlednej a poslednej revízie primárneho práva je však otázne, či by EÚ postupovala voči Ålandským ostrovom rovnako ochotne a otvorene ako v 90. rokoch 20. storočia alebo by naopak zvažovala iné alternatívy úpravy vzájomných vzťahov.

Literatura:

Primárne zdroje:

- 1) Act concerning the conditions of accession of the Kingdom of Norway, the Republic of Austria, the Republic of Finland and the Kingdom of Sweden and the adjustments to the Treaties on which the European Union is founded, 1994.
- 2) Åland Islands Peace Institute: The Åland Example. Marienhamn 2010, [on-line]. Dostupné z WWW: <<http://www.peace.aland.fi/en/information-a-visits/the-aland-example>>.
- 3) Ålands kulturstiftelse: Finland's request and EU common position on Åland accession of Finland to the European Union. International Treaties and Documents Concerning Åland Islands 1994, [on-line]. Dostupné z WWW: <http://www.kultur.ax/kulturstiftelsen/traktater/eng_fr/ram_right-enfr.htm>.
- 4) Ålands landkapsregering: Ålands ställning i lagberedningen och i EU-ärenden. 2010.
- 5) Ålands landkapsregering and Ålands lagting: Act on the Autonomy of Åland [1991/1144]. 2004.
- 6) Ålands landkapsregering and Ålands lagting: Åland in Brief. 2008, [on-line]. Dostupné z WWW: <<http://www.aland.ax/.composer/upload/alandinbrief08.pdf>>.
- 7) Ålands landkapsregering and Ålands lagting: Ahvenanmaan itsehallintola-ki 16. 8. 1991/1144, 2009.
- 8) CALRE: History. 2009, [on-line]. Dostupné z WWW: <<http://www.calrenet.eu/history.aspx>>.
- 9) Directive 2001/37/EC of the European Parliament and of the Council: On the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning the manufacture, presentation and sale of tobacco products, 2001.
- 10) Directorate-General for Communication: Annual Report of the Europe Direct Information Centres, Europe Direct Network, European Commission 2008, [on-line]. Dostupné z WWW: <http://europa.eu/europedirect/pdf/2008/2008_annual_report_en.pdf>.
- 11) European Commission: Clear VAT and excise rules for sales to intra-EU travellers after abolition of duty-free sales. Press Release, Brussels 1998, [on-line]. Dostupné z WWW: <<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/98/858&format=HTML&aged=1&language=EN&guiLanguage=en>>.

- 12) European Economic Area Agreement. 1992, [on-line]. Dostupné z WWW: <<http://ec.europa.eu/world/agreements/downloadFile.do?fullText=yes&reatyTransId=448>>.
- 13) European Union: Purchasing property in another Member State, 2007a, [on-line]. Dostupné z WWW: <http://europa.eu/legislation_summaries/internal_market/single_market_capital/124404_en.htm>.
- 14) European Union: Commission refers Finland to the European Court of Justice a second time over tobacco for oral use. Press Release, Brussels 2007b. Dostupné z WWW: <<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/07/1592&format=HTML&aged=0&language=EN>>.
- 15) League of Nations: Decision of the Council of the League of Nations on the Åland Islands including Sweden's Protest. League of Nations Official Journal 1921. Dostupné z WWW: <http://www.kultur.ax/kulturstiftelsen/traktater/eng_fr/1921a_en.htm>.
- 16) Ministry for Foreign Affairs of Finland: Finland ratifies the Treaty of Lisbon. Press Release, Finnish Government 2008. Dostupné z WWW: <<http://www.valtioneuvosto.fi/ajankohtaista/tiedotteet/tiedote/en.jsp?oid=238119>>.
- 17) Ministry of Justice of Finland: The Constitution of Finland, 1999. Dostupné z WWW: <<http://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/1999/en19990731.pdf>>.
- 18) Protocol No 2 – on the Åland islands, Act concerning the conditions of accession of the Kingdom of Norway, the Republic of Austria, the Republic of Finland and the Kingdom of Sweden and the adjustments to the Treaties on which the European Union is founded. 1994.
- 19) RegLeg: About RegLeg. 2010. Dostupné z WWW: <http://regleg.eu/index.php?option=com_content&view=section&layout=blog&id=2&Itemid=2>.
- 20) Smlouva o Evropské unii ve znění Lisabonské smlouvy. 2010.
- 21) Treaty on the European Union. 1992.

Sekundárne zdroje:

- 22) ALIONTTINEN, P., RUA, S.: Lisbon Treaty Ratification: Will the Åland Islands become Finland's Greenland? EPIN Commentary 2008. Dostupné z WWW: <<http://www.ceps.eu/files/book/1775.pdf>>.
- 23) ANDERSSON, Ch.: Finnish Island Wants to Leave EU. The Brussels Journal [online], 2006. Dostupné z WWW: <<http://www.brusselsjournal.com/node/791>>.
- 24) ANDERSSON, H., HERBERTS, K.: The Case of the Swedish-Speaking Finns. International Review of Education, Vol. 42, No. 4, 1996, str. 384–388.

- 25) ÅKERMARK, S. S.: Reflections on the core elements of the autonomy of the Åland Islands as a minority protection device. Åland Islands Peace Institute, Marienhamn 2007. Dostupné z WWW: <<http://www.peace.aland.fi/images/stories/pdf/spiliopoulou121007.pdf>>.
- 26) BALDACHINO, G.: Small Islands versus Big Cities: Lessons in the Political Economy of Regional Development from the World's Small Islands. *Journal of Technology Transfer*, Vol. 31, 2006, str. 91–100.
- 27) BELIEN, P. Åland vs EU: David Confronts Goliath. *The Brussels Journal* [online], 2006. Dostupné z WWW: <<http://www.brusselsjournal.com/node/821>>.
- 28) BERGLUND, S.: Prison or Voluntary Cooperation. The Possibility of Withdrawal from the European Union. *Scandinavian Political Studies*, Vol. 29, Issue 2, 2006, str. 147–167.
- 29) DOWLING, S.: Snuffing Out EU Hopes – Tiny Åland Islands Threaten to Reject Lisbon Treaty. *Spiegel* [online], 2008. Dostupné z WWW: <<http://www.spiegel.de/international/europe/o,1518,541281,00.html>>.
- 30) EKMAN, M.: The right to be small and different – On self-governing Åland and the EU. Åland Islands Peace Institute, Marienhamn 2006. Dostupné z WWW: <<http://www.peace.aland.fi/images/stories/pdf/Åland-EU.pdf>>.
- 31) ERIKSSON, S.: The example of Åland: autonomy as a minority protector. Åland Parliament [online], 2007. Dostupné z WWW: <<http://finland.fi/public/default.aspx?contentid=160122&contentlan=2&culture=en-US>>.
- 32) EurActiv: Introduction – Enlargement. EurActiv [online], 2005a. Dostupné z WWW: <<http://www.euractiv.com/en/enlargement/introduction-enlargement/article-129588>>.
- 33) EurActiv: Financial Perspective 2007–2013. EurActiv [online], 2005b. Dostupné z WWW: <<http://www.euractiv.com/en/future-eu/financial-perspective-2007-2013/article-130497>>.
- 34) EurActiv: Åland Islands could reject the Lisbon Treaty. EurActiv [online], 2008. Dostupné z WWW: <<http://www.euractiv.com/en/future-eu/aland-islands-reject-lisbon-treaty/article-174754>>.
- 35) FAGERLUND, N.: The Special Status of the Åland Islands. In: HANNIKAINEN, L. – HORN, F. (eds.): *Autonomy and Demilitarisation in International Law: The Åland Islands in a Changing Europe*. Kluwer Law International 1997.
- 36) FIALA, P. – PITROVÁ, M. (eds.): *Rozšiřování ES/EU. Mezinárodní politologický ústav*, 2003.
- 37) FIALA, P. – PITROVÁ, M. (eds.): *Evropská referenda. Centrum pro studium demokracie a kultury*. 2005.

- 38) Finnish Customs: The customs territory and the fiscal territory of the EU, 2010. Dostupné z WWW: <http://www.tulli.fi/en/businesses/customs_and_fiscal_territories/index.jsp>.
- 39) GERRING, J.: Single-Outcome Studies: A Methodological Primer. *International Sociology*, Vol. 21, No. 5, 2006, str. 707–734.
- 40) HANNUM, H. – LILLICH, R. B.: The Concept of Autonomy in International Law. *The American Journal of International Law*, Vol. 74, No. 4, 1980, str. 858–889.
- 41) KARLSSON, T.: A tax paradise in the making? Alcohol regulations in the Åland Islands, *Contemporary Drug Problems*, 1999, Vol. 26, Issue 1.
- 42) KINNUNEN, J.: Migration, Imperfect Competition and Structural Adjustment (Essay on the Economy of the Åland Islands). Helsinki School of Economics [online], 2005. Dostupné z WWW: <<http://hsepubl.lib.hse.fi/pdf/diss/a258.pdf>>.
- 43) KIRK, L.: Finnish Islands cause headache for EU treaty approval. *EU Observer* [online], 2008. Dostupné z WWW: <<http://euobserver.com/9/26601>>.
- 44) LAURENCE, P.: Islands give Finns treaty problem. *BBC News* [online], 2008. Dostupné z WWW: <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7582077.stm>>.
- 45) LOUGHLIN, J. – DAFTARY, F.: Insular Regions and European Integration: Corsica and the Åland Islands Compared. Helsinki and Marienhamn 1998, European Centre for Minority Issues 1999. Dostupné z WWW: www.ecmi.de/download/report_5.pdf.
- 46) MCELROY, J. L. – MAHONEY, M.: The Propensity for Political Dependence in Island Microstates. *International Journal of Island Affairs* Vol. 9, Issue 1, 1999, str. 32–35.
- 47) PADEFORD, N. J. – ANDERSSON, G. A.: The Aaland Islands Question- *The American Journal of International Law*, Vol. 33, 1939, No. 3, str. 465–487.
- 48) PEKKARINEN, J.: Åland – To Finland or to Sweden? Ministry for Foreign Affairs of Finland [online], 2008. Dostupné z WWW: <<http://formin.finland.fi/Public/Print.aspx?contentid=124244&nodeid=15642&culture=en-US&contentlan=2>>.
- 49) RENNIE, D.: Tiny island that's ready to stop Europe in its tracks. *Telegraph* [online], 2006. Dostupné z WWW: <<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/finland/1510554/Tiny-island-thats-ready-to-stop-Europe-in-its-tracks.html>>.
- 50) ROTKIRCH, H.: The Demilitarization and Neutralization of the Åland Islands: A Regime 'in European Interests' Withstanding Changing Circumstances. *Journal of Peace Research*, Vol. 23, 1986, No. 4, str. 357–376.

- 51) RUOKOLA, K.: The Åland Islands to also decide on the EU reform agreement. Ministry for Foreign Affairs of Finland [online], 2007. Dostupné z WWW: <<http://www.finland.eu/public/default.aspx?contentid=103350&nodeid=35743&contentlan=2&culture=en-US>>.
- 52) SCHYMIK, C.: Greenland on the Way to Independence? Grounds for an Enhanced EU-Greenland Partnership, SWP Comments, German Institute for International and Security Affairs [online], 2009. Dostupné z WWW: <http://www.swp-berlin.org/en/common/get_document.php?asset_id=6264>.
- 53) SILVERSTRÖM, S.: Åland in the European Union. Europe Information, Ministry for Foreign Affairs of Finland, Helsinki, 2005. Dostupné z WWW: <<http://www.eurooppa-tiedotus.fi/public/download.aspx?ID=21876&GUID=%7b8AF46DE8-EB14-4084-9A79-344A770F84D6%7d>>.
- 54) SILVERSTRÖM, S.: Implementation of the EU legislation in the Åland Islands. In: Åkermark, S. S. (eds.): Constitution, Autonomies and the EU. Report from the Åland Islands Peace Institute, Marienhamn, 2008. Dostupné z WWW: <<http://www.peace.aland.fi/images/stories/pdf/autonomiwebb.pdf>>.
- 55) STANBRIDGE K.: Master frames, political opportunities and self-determination: The Åland Islands in the Post-WWI Period. Sociological Quarterly, Vol. 43, 2002, Issue 4.
- 56) STEPHAN, S.: Regional voices in the European Union – regions with legislative power and multi-level governance. Perspectives for the Åland Islands, Report from the Åland Islands Peace Institute, Marienhamn, 2010. Dostupné z WWW: <http://www.peace.aland.fi/images/stories/pdf/Rapport_1-2010_webb.pdf>.
- 57) SUKSI, M.: The Entrenchment of Autonomy. In: SUKSI, Markku (eds.): Autonomy: Applications and Implications. Martinus Nijhoff Publishers 1998, str. 166–168.
- 58) SYCHRA, Z.: Finsko. In: Fiala, P. – Pitrová, M. (eds.): Evropská referenda. Centrum pro studium demokracie a kultury. 2005.
- 59) The Swedish Wire. Baltic Island of Åland to vote on the Lisbon Treaty, Helsinki 2009a. Dostupné z WWW: <<http://www.swedishwire.com/nordic/1061-baltic-island-of-aland-to-vote-on-the-lisbon-treaty>>.
- 60) TIILIKAINEN, T.: Åland in European security policy. In: BAILES A. J. K. – HEROLF, G. – SUNDELIUS, B. (eds.): The Nordic Countries and the European Security and Defence Policy. Oxford University Press, 2006.

- 61) VESA, U.: The Åland Islands as a conflict resolution model. Tampere Peace Research Institute [online]. 2008. Dostupné z WWW: <<http://soc.kuleu-ven.be/iieb/ipraweb/papers/The%20Åland%20Islands%20as%20a%20Conflict%20Resolution%20Model.pdf>>.

Internetové zdroje ověřeny k 22. 3. 2011

Summary:

Åland Islands and Their Status within the European Union

This one case study deals with the topic of accession of the Åland Islands – autonomous part of the Republic of Finland – to the European Union (EU). The authors describe and explain specific conditions defining specifics of the Islands. Subsequently follows analysis of the accession process, main issues connected with the membership as well as current situation of the Islands in the EU. The text then proceeds to the evaluation of how the Åland Islands have managed to use privileges linked to their autonomous status in Finland in issues related to EU membership.

Keywords:

The Åland Islands, Finland, chewing tobacco, autonomy, EU enlargement 1995

